

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α΄

Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης
καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1914-1991)

Τὸ μεσονύκτιον πρὸς Τετάρτην, 2αν Ὀκτωβρίου 1991, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον μετὰ βραχεῖαν (τριήμερον) ἀσθένειαν καὶ παρὰ τὴν κατὰ τὸ ἐκδοθὲν ἱατρικὸν δελτίον σημειωθεῖσαν ἀνάκαμψιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος Α΄.

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία ἐψάλη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1991. Αὐτὴν ἠκολούθησαν προσωπικῶς μὲν κορυφαῖοι κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐκπρόσωποι Κρατῶν καὶ προκαθήμενοι Αὐτοκεφάλων Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, νοερῶς δὲ ἅπαν τὸ ἀνὰ τὴν ὑψήλιον Γένος τῶν Ἑλλήνων καὶ σύμπαν τὸ Ὀρθόδοξον ἐν γένει πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐπὶ πλέον τὴν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των, ἀπνεύμαντες τὸν προσήκοντα σεβασμὸν εἰς τὸ σκήνωμά του, προκαθήμενοι ἢ διακεκριμένα μέλη τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Δημήτριος Α΄ ἀπεκλήθη Πατριάρχης τοῦ Γένους, ποιμὴν καλός, ποιμὴν πολιός, ποιμὴν σεμνός, ἐκφραστὴς τῆς χαρμολύπης τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς πονεμένης Ρωμιοσύνης καὶ τὸν πανηγυρικὸν αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀποχρησιμοποίησιν ἐκφρασῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἐξεφώνησεν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν, ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας Μελίτων, πανηγυρικὸν ὅμως αὐτοῦ κατεχώρισαν ἀνὰ τὴν γῆν περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, οὐ μόνον ἐκκλησιαστικῆς ἢ γενικώτερον θρησκευτικῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ κοσμικῆς προελεύσεως.

Ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης ὑπῆρξεν ὁ ἐκφραστὴς τῆς ὑπερτάτης χριστιανικῆς ἀρετῆς, ὁ ἐκφραστὴς τῆς ἀγάπης. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πλήρες γλυκύτητος ἐνατένιζε τὸ σύμπαν. Προσιτὸς ὅσον οὐδεὶς ἄλλος (δι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ λαοφιλέστατος Πατριάρχης τοῦ αἰῶνος προσηγορεύθη κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν), κατέλιπε τὰς πλέον ἀγαθὰς ἐντυπώσεις εἰς οὓς τινὰς τὸν ἐπλησίαζον, καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι αὐτοί. Ἐδέχετο τοὺς πάντας μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, καὶ ἡ πηγαία ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ ἐπλήρου τὰς καρδίας πάντων μὲ τὸ αἶσθημα τοῦ μεγαλείου τῆς Χριστιανικῆς ἀρετῆς. Ἦτο ὁ πρῶτος καὶ συμπεριεφέρετο ὡς ὁ ἔσχατος, καὶ ὡς ἔσχατος αὐτὸς ἰσχυροποιεῖτο εἰς τὰς συνειδήσεις ἀπάντων ὡς ὁ πρῶτος, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν τάξιν, ἦν οὕτως ἢ ἄλλως κατεῖχεν.

ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἦθος, τὴν εὐπρέπειαν, τὴν ἀγαθοσύνην. Ἀσκητικός, οὐχὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ πρὸς τὸ βιώσαι τὴν ἀλήθειαν, κατέλιπε μνήμη ἀνδρὸς καλοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ ἐξῆλθε τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξῆλθε τῆς ἐν γένει δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ διεχύθη εἰς πᾶν τὸ ὀρθόδοξον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἑτερόδοξον καὶ τὸ ἑτερόθρησκον. Αἱ περιοδεῖαι αὐτοῦ ἀνὰ τὰς ὀρθόδοξους χώρας καὶ αἱ ἐπισκέψεις αὐτοῦ εἰς ἑτεροδόξους καὶ ἑτεροθρήσκους χώρας κατέδειξαν τὸν σεβασμὸν ὃν οἱ πάντες ἔτρεφον πρὸς τὸ πρᾶγματι σεβᾶσμιον πρόσωπόν του. Αὐτὸς ὁ ταπεινὸς δοῦλος τοῦ Κυρίου ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἦτο ὁ διάδοχος Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Φωτίου τοῦ Πάνυ, Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ τόσων ἄλλων Πατριαρχῶν οἵτινες ἐκλείσαν τὸν θρόνον τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου. Αὐτὸν τὸν θρόνον ἐτίμησε μὲ τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς του, διότι κατὰ τὰ λοιπὰ καὶ μὸρφωσιν εἶχε (καθηγητὴς τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθῆν ἐν Τεχεράνῃ ἐλληνικὸν σχολεῖον καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Τεχεράνης) καὶ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν στρατευομένην Ἐκκλησίαν (ιεροκῆρυξ εἰς Ἑδέσσαν καὶ Τεχεράνην καὶ Κωνσταντινούπολιν) καὶ ἐπισκοπικὴν προϋπηρεσίαν (μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου) προδιέθετεν.

Ἐγενήθη εἰς τὰ Θεραπειὰ τοῦ Βοσπόρου τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1914 ἐκ γονέων Παναγιώτου Παπαδοπούλου καὶ Εἰρήνης τὸ γένος Γαβριηλίδου. Τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐποίησεν εἰς τὸ ἀνθοῦν τότε ἐλληνικὸν κοινοτικὸν (δημοτικὸν) σχολεῖον Θεραπειῶν καὶ εἰς τὸ Γαλλοελληνικὸν Λύκειον Γαλατᾶ. Ἐνεγράφη ἐν συνεχείᾳ, τὸ 1931, εἰς τὴν γεραρὰν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε τὸ ἔτος 1937 διὰ τῆς ὑποβολῆς διατριβῆς ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καὶ αἱ κατ' αὐτῆς ἐνστάσεις». Ἀμέσως μετὰ ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Μ. Ἱεροκῆρυκος τῶν Πατριαρχείων Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ Φιλοθέου, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἔτος εἰς τὴν ἐκ τῶν (πατριαρχικῶν) Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν Ἑδέσσης, Πέλλης (καὶ Ἀλμωπίας τότε), ὡς διάκονος, γραμματεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1938 διωρίσθη ἱεροκῆρυξ ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης Ὑψωμαθείων, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τὴν 28ην Μαρτίου 1942 καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀρχιμανδρίτης. Τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1945 μετέβη εἰς Τεχεράνην καὶ ἐπὶ μίαν πενταετίαν (ἕως τὸ 1950) ὑπηρέτησε τὴν ἐκεῖ ἐλληνικὴν παροικίαν.

Τὸ ἔτος 1950 μετεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτοποθετήθη ἱερατικὸς προϊστάμενος εἰς τὸ Φερίκιοι, ὅπου ὑπηρέτησεν ἕως τὴν 23ην Ἰουλίου 1964, ὅτε ἐξελέγη ἐπίσκοπος Ἑλαίας. Τὴν 15ην Φεβρουαρίου ἀνυψώθη εἰς μητροπολίτην Ἰμβρου καὶ Τενέδου, ἔνθα ἔμελλε νὰ παραμείνῃ ὡς ποιμενάρχης μόνον ἐπὶ πεντάμηνον. Διότι τὴν 7ην Ἰουλίου 1972 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας καὶ ἐκλήθη αὐτὸς εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ, παρ' ὅλον ὅτι ἦτο ὁ νεώτερος τῶν ἀρχιερέων τοῦ θρόνου. Τοῦτο συνέβη διότι ὁ νομάρχης

Κωνσταντινουπόλεως διέγραψεν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐκλογίμων τοὺς φερομένους ὡς ἐπικρατεστέρους μητροπολίτας Χαλκηδόνος Μελίτων, Χαλδίας Κύριλλον καὶ Σταυρουπόλεως Μάξιμον, μὲ συνέπειαν ἢ ἐκλογή νὰ διεξαχθῆ μεταξύ τῶν ὑπολοίπων. Οὕτω πως, καὶ δὴ κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ ἔχοντος τὸ προβάδισμα μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, ἐξελέγη αὐτὸς τὴν 16ην Ἰουλίου 1972 Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὡς Δημήτριος Α΄. Ἡ ἐνθρόνισίς του ἔλαβε χώραν μὲ λαμπρότητα τὴν 18ην Ἰουλίου 1972 εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Αὐτὸς ἦτο ἐν ὀλίγοις ὁ ἐκδημήσας εἰς Κύριον μετὰ εἰκοσαετῆ περίπου σεμνὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῳ ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐπιτυχῆ Πατριαρχεῖαν Δημήτριος ὁ Α΄.

Ἡ Πατριαρχεῖα του ὑπῆρξε κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ εὐτυχῆς καὶ μαρτυρικῆς, ὡς ἐκ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου αὐτῆς. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀπολλωνιάδος (νῦν μητροπολίτης Δέρκων) Κωνσταντῖνος προσαγορεύων αὐτὸν ἐνθρονιζόμενον τοῦ ἐπεσήμανεν ἀληθείας πασιγνώστους ἄλλωστε εἰς τοὺς ἀνεκαθεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὑπηρετοῦντας: « Ἡ μήτρα σου ἢ πατριαρχικὴ ἀκάνθινος στέφανος, καὶ τοὺς χρυσοὺς ὄφεις τῆς Πατριαρχικῆς ράβδου, οἱ ὅποιοι συμβολίζουν τὴν ἐξουσίαν, πολλὰς φορὰς θὰ τοὺς αἰσθανθῆς νὰ ζωντανεύουν καὶ νὰ δάκνουν τὴν καρδίαν σου». Ἡ προειδοποίησις αὕτη δὲν ἦτο φυσικὰ ἄγνωστος καὶ εἰς αὐτόν. Ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου ἐγνώριζεν ὅτι ἀνήρχετο εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Καὶ τοῦτο ἐτόνισεν εἰς τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του: « Ὁ Κύριος ἐζήτει Κυρηναῖον. Ἡ Ἐκκλησία ἐζήτει Κυρηναῖον. Ἡμεῖς προσωπικῶς οὔτε τὸ σθένος οὔτε τὸ ἀνάστημα εἶχομεν τοῦ Κυρηναίου τῆς Σταυρώσεως. Οὔτε ἐκείνου το πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας. Δὲν προσεφέρθημεν αὐτοβούλως ἵνα γίνωμεν Κυρηναῖος. Φωνὴ ἐκ τῶν ἔνδον τῆς Ἱστορίας, φωνὴ ἐκ τῶν ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου, φωνὴ τραγικὴ ἐκ τῶν περὶ ἡμᾶς, φωνὴ Κυρίου ἐγένετο πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς ἐφεύγομεν. Παρεκαλέσαμεν. Ἰκετεύσαμεν, συναίσθησιν πλήρη ἔχοντες ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ πελωρίου τοῦ σταυροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἡμῶν ἀναξιότητος καὶ ἀσθενείας». Πράγματι οὐχὶ μόνον δὲν ἐπεδίωξε τὴν Πατριαρχεῖαν, ἀλλ' οὔτε ἴσως ἐφαντάσθη αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων του. Ἐν τούτοις ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ἔπραξε πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ τὸν τιμήσῃ καὶ στερεώσῃ. Ἡ Σύνοδος τοῦ παρεστάθη ὀλοψύχως. Ἀπὸ τῆς ἐνθρονισεῶς του ἤδη ἢ πρώτη ἐνθάρρυνσις εἰς τὸ ἀρχόμενον δυσχερὲς ἔργον του ἐξεδηλώθη. Ὁ προσαγορεύσας αὐτὸν ἐνθρονιζόμενον τοῦ ἀπηύθυνε τοὺς δυνατοὺς λόγους: « Ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλία, μηδὲ πτοηθῆς ... ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς σου ὁ προπορευόμενος μεθ' ὑμῶν ἐν ὑμῖν οὐ μὴ σὲ ἀνῆ οὐδὲ μὴ σὲ ἐγκαταλίπη...».

Ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης συνεδέθη καὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν μας καὶ δὴ οἰκογενειακῶς. Ὡς ἐλέχθη, αὐτὸς μὲν ὑπηρέτησεν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἐδέσσης, Πέλλης (καὶ Ἀλμωπίας) τὸ 1938, ὡς διάκονος, γραμματεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ τοῦ τότε μητροπολίτου Κωνσταντίου, ὁ θεῖος του δὲ (ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς του) Ἰωάννης Παπαδόπουλος ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος εἰς τὸν ναὸν τοῦ

παρά τὰ Γιαννιτῶν χωρίου Καρυώτισσα, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ καὶ ἄλλα συγγενικά του πρόσωπα. Νεαρὸς τότε διάκονος εἴκοσι τριῶν ἐτῶν ἠναγκάσθη ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γενέτειράν του Κωνσταντινούπολιν «λόγω ἀνεπαρκείας χρημάτων πρὸς βιοπορισμόν». Ἐν τούτοις, παρ' ὅλον ὅτι διωρίσθη ἱεροκῆρυξ εἰς τὸν ναὸν Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων καὶ οὕτω πως ἐτακτοποιήθη (κατὰ τὴν ἔκφρασίν του), δὲν ἔπαυσε νὰ νοσταλγῇ τὴν Ἔδεσσαν, διότι εἰς τὴν ἀπὸ 12ης Νοεμβρίου 1938 ἐπιστολήν του πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἑδέσσης-Πέλλης (καὶ Ἀλμωπίας) Κωνσταντίνον, ἔγραψεν ὅτι «ἐάν μὲ προτιμήσετε θὰ ἔλθω πλησίον σας νὰ συνεχίσω ὑπὸ τὴν καθοδηγίαν σας καὶ πάλιν ὃ ἔργον ἐν Κυρίῳ ἀρχίσαντες ἠναγκάσθημεν λόγω ἀνεπαρκείας χρημάτων πρὸς βιοπορισμόν νὰ ἀφήσωμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν εἰς γενέτειράν μας» (βλ. σχετικῶς «Ἐκκλησίαν», 1 Νοεμβρίου 1991, ἀρ. 16, σελ. 575). Ἐσχεδίαζε μάλιστα νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Μητροπόλεις τῶν Νέων Χωρῶν τῆς Ἑλλάδος (αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστόν, ἀνήκουν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον) εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς δεσμοὺς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου μὲ αὐτὰς τὰς Μητροπόλεις καὶ ἰδίᾳ μὲ τὴν Μακεδονίαν μας τῶν νεανικῶν του χρόνων, ἐπελθὼν ὅμως ὁ θάνατος ἐματαίωσε τὸ σχέδιον τοῦτο.

Ὁ Δημήτριος Α' ἐδοκίμασε μὲν στιγμὰς εὐτυχίας, μεταξὺ ἄλλων κατὰ τὰς ἐπετειοὺς ἐκδηλώσεις περὶ τῶν Β' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Chambesy Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος καὶ κατὰ τὰς ἐκδηλώσεις τὰς ἄκρως τιμητικὰς αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὰς περιοδείας του ἀνὰ τὸν κόσμον, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ χαρῇ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ νὰ ἀποφύγῃ διαφόρους στενοχωρίας εἰς τὴν ἔδραν του. Διότι πράγματι ἐπέπρωτο νὰ ζήσῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του τὰ ἐπεισόδια τὰ ὁποῖα φανατικοὶ Μουσουλμάνοι ἐδημιούργησαν πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ μεγάρου, μὲ σύγχρονον ἀποκλεισμόν αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐνεθύμιζον παλαιὰς τραγικὰς στιγμὰς. Αὐτὰ ἐκλόνισαν τὴν υἱεὶάν του. Ὡς ἄλλος Κυρηναῖος, κατὰ τὴν ἐνθρονιστήριον ὑπόσχεσίν του, ἐκράτησεν ἐπὶ τῶν ὤμων του τὸ βάρος τοῦ γεγονότος. Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα ὑπῆρξε πάντοτε πρόθυμον, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ σὰρξ ἦτο ἤδη ἀσθενὴς ἐξ αἰτίας τοῦ σακχάρου, τὸ ὁποῖον ὑπέσκαπτεν ἀπὸ μακροῦ τὴν υἱεὶάν του. Αὐτὴ ἡ σὰρξ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸ δὲξ ἔμφρακτον τοῦ μυοκαρδίου, τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο νὰ δώσῃ τὴν χαριστικὴν βολὴν εἰς τὴν ζωὴν του, τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ σεμνοῦ καὶ μειλιχίου καὶ ἀξίου Πατριάρχου. Ἡ ἱστορία θὰ ὁμιλήσῃ περὶ αὐτοῦ. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου αὐτὸς πορεύεται ἤδη τὴν μακαριανὴν ὁδὸν μὲ ὑψηλὰ τὸ μέτωπον, τὸ ὁποῖον διετήρησε πάντοτε καθαρὸν, ὑπερήφανον καὶ ἀξιοπρεπές.